

Identifying and Explaining the Dimensions of Children's Safety Education in Emergencies

Mojtaba Sarhangi Kadijani¹, Alireza Araghi^{1*}, Pari Soshabi¹, Alireza Sadeghi², Amirhossein Mahdizadeh¹

¹ Department of Educational Sciences, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

² Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

How to cite this article

Sarhangi Kadijani M., Araghi A., Soshabi P., Sadeghi A., Mahdizadeh A. *Identifying and Explaining the Dimensions of Children's Safety Education in Emergencies*. J Police Med. 2020;9(4):211-220.

*Correspondence:

Address: Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Shahid Sayad Shirazi Street, Islamshahr, Namaz Square, Islamshahr, Iran.
Postal Code: 67653-33147
Phone: -
Tel: +982156368983
Fax: -
Mail: araghih@iaau.ac.ir

Article History

Received: 27/05/2020

Accepted: 10/08/2020

ePublished: 06/10/2020

Aims: Children are among the most vulnerable people in emergencies. Education and promotion of children's abilities and skills in safety are among the most important indicators of the level of health and safety in a community. Therefore, this study aims to identify and explain the dimensions of children's safety education in emergencies and present the necessary solutions.

Materials & Methods: In this article, the comparative study by "George F. Berry" was used, consisting of four stages of description, interpretation, contiguity and comparison. In each stage, we described each of the studied factors separately. This comparative study analyzed the safety curriculum in countries that, according to UNICEF, have a comprehensive curriculum on promoting safety culture to reduce the damage caused by natural disasters (Japan, France, Russia, Turkey, Georgia, and Bangladesh), and used purposive sampling technique.

Findings: The studied countries have divided the dimensions of safety culture education into four main dimensions in the school curriculum: integration approaches, learning methods, evaluation methods, and professional development of teachers.

Conclusion: A comparison of the extracted components between Iran and the selected countries revealed that, in the Iranian curriculum, little or no attention had been paid to some components, such as post-accident first aid training (Turkey), health education skills and health promotion (Georgia), and the method to control and behave in accidents. However, training and improving children's abilities and skills in safety are among the most important child safety indicators. Paying attention to these dimensions will play a significant role in the proper performance of emergency, police, and relief missions by preventing accidents.

KEYWORD: Safety; Health; Education; Child; Prevention; Emergencies

CITATION LINKS

[1] Hospital disaster preparedness in Mazandaran ... [2] An adaptive curriculum based on a culture of safety aimed ... [3] Disaster risk reduction in school curricula ... [4] The role of safe schools in the third millennium ... [5] Exploring the use of experiential learning in promoting ... [6] Protecting children in crisis situations caused by disasters ... [7] Predicting post-traumatic stress disorder severity from emotional ... [8] Curriculum guide ... [9] Helping children after a natural disaster ... [10] Investigating the role and position of the police in crisis ... [11] I.R.Iran national health disaster and emergency ... [12] Content analysis of Basic Education Development Plan ... [13] Expert consultation meetings on disaster risk reduction ... [14] National progress report on the implementation ... [15] The Issue of disasters and emergencies training in Turkish ministry ... [16] School safety: Towards building disaster resilient ... [17] Educating children to reduce disaster risks: An innovative practice ... [18] Parent engagement: Strategies for involving parents ... [19] Reflections on comparative methodology ... [20] General policies of the Islamic Republic of Iran in the field ... [21] Country Crisis Management Organization ... [22] Natural disasters in the Middle-East and North Africa ... [23] Education as a culture ...

شناسایی و تبیین ابعاد آموزش ایمنی کودکان در حوادث غیرمترقبه

مجتبی سرهنگی کادیجانی^۱، علیرضا عراقیه^۲، پری سوسه‌های^۱، علیرضا صادقی^۱، امیرحسین مهدیزاده^۱

^۱ گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران

^۲ گروه مطالعات برنامه درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

اهداف: کودکان از آسیب‌پذیرترین افراد در برابر حوادث غیرمترقبه محسوب می‌گردند و آموزش و ارتقاء توانمندی‌ها و مهارت‌های کودکان در زمینه ایمنی از مهم‌ترین شاخص‌های سطح سلامت و امنیت یک جامعه می‌باشد. از این رو هدف پژوهش حاضر شناسایی و تبیین ابعاد آموزش ایمنی کودکان در حوادث غیرمترقبه و ارائه راهکارهای لازم بود.

مواد و روش‌ها: در این پژوهش از مطالعه تطبیقی "George F. Bereday"، شامل چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه استفاده شد. در هر مرحله به توصیف هر یک از عوامل مورد تحقیق به صورت جداگانه پرداخته شد. این پژوهش تطبیقی، با تحلیل برنامه درسی ایمنی در کشورهایی که از نظر "یونیسف" در بحث ارتقاء فرهنگ ایمنی با هدف کاهش خسارات ناشی از بلایای طبیعی دارای برنامه آموزشی جامعی در برنامه درسی خود بوده‌اند (ژاپن، فرانسه، روسیه، ترکیه، گرجستان و بنگلادش)، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انجام شد.

یافته‌ها: کشورهای مورد مطالعه (ژاپن، فرانسه، روسیه، ترکیه، گرجستان و بنگلادش) ابعاد آموزش فرهنگ ایمنی را در برنامه درسی دانش‌آموزان به ۴ بعد اصلی: رویکردهای ادغام، روش‌های یادگیری، روش‌های ارزشیابی و توسعه حرفه‌ای معلمان تقسیم‌بندی نموده بودند.

نتیجه‌گیری: از مقایسه مؤلفه‌های استخراج‌شده از کشورهای منتخب با ایران مشخص گردید که در برنامه درسی ایران به برخی از مؤلفه‌ها مانند آموزش کمک‌های اولیه پس از حادثه (ترکیه)، مهارت‌های آموزش بهداشت و ارتقای سلامت (گرجستان) و نحوه کنترل و رفتار در حوادث، کمتر یا اصلاً توجهی نشده است. حال آنکه آموزش و ارتقاء توانمندی‌ها و مهارت‌های کودکان در زمینه ایمنی از مهم‌ترین شاخص‌های ایمنی کودکان محسوب شده و توجه به این ابعاد با پیشگیری از وقوع حادثه کمک شایانی در انجام مطلوب مأموریت‌های اورژانسی، انتظامی و امدادی ایفا خواهد نمود.

نحوه استناد به این مقاله

Sarhangi Kadijani M., Araghi A., Soshabi P., Sadeghi A., Mahdizadeh A. Identifying and Explaining the Dimensions of Children's Safety Education in Emergencies. J Police Med. 2020;9(4):211-220.

نویسنده مسئول:

آدرس پستی: اسلامشهر، میدان نماز، خیابان شهید صیاد شیرازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر.
کد پستی: ۳۳۱۴۷-۶۷۶۵۳
تلفن همراه: -
تلفن ثابت: ۰۲۱-۵۶۳۶۸۹۸۳
فکس: -

پست الکترونیک:

araghi@iaau.ac.ir

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۰۷
پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۲۰
چاپ: ۱۳۹۹/۰۷/۱۵

کلیدواژه‌ها: ایمنی، سلامتی و بهداشت، آموزش، کودکان، پیشگیری، حوادث غیرمترقبه

لینک‌های استناد

- [1] Hospital disaster preparedness in Mazandaran ... [2] An adaptive curriculum based on a culture of safety aimed ... [3] Disaster risk reduction in school curricula ... [4] The role of safe schools in the third millennium ... [5] Exploring the use of experiential learning in promoting ... [6] Protecting children in crisis situations caused by disasters ... [7] Predicting post-traumatic stress disorder severity from emotional ... [8] Curriculum guide ... [9] Helping children after a natural disaster ... [10] Investigating the role and position of the police in crisis ... [11] I.R.Iran national health disaster and emergency ... [12] Content analysis of Basic Education Development Plan ... [13] Expert consultation meetings on disaster risk reduction ... [14] National progress report on the implementation ... [15] The Issue of disasters and emergencies training in Turkish ministry ... [16] School safety: Towards building disaster resilient ... [17] Educating children to reduce disaster risks: An innovative practice ... [18] Parent engagement: Strategies for involving parents ... [19] Reflections on comparative methodology ... [20] General policies of the Islamic Republic of Iran in the field ... [21] Country Crisis Management Organization ... [22] Natural disasters in the Middle-East and North Africa ... [23] Education as a culture ...

مقدمه

امروزه حوادث و بلایا، بخش بزرگی از منابع و برنامه‌های دولت‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. آمارها نیز معرف رشد فزاینده وقوع حوادث در گوشه و کنار دنیا هستند و حوادث و بلایا همه‌ساله تلفات جانی و خسارات مالی فراوانی به دولت‌ها و ملت‌ها تحمیل می‌کنند [۱]. همه‌ساله بلایای گوناگونی همانند زلزله، سیل، طوفان، تصادفات و آتش‌سوزی، قسمت‌های مختلفی از جهان را گرفتار می‌کند که پیامدهای فراوانی همچون آسیب‌های مستقیم جانی و مالی برجای می‌گذارد [۲]. تجارب گذشته و شواهد موجود نشان می‌دهد که بخش آموزش و پرورش یکی از سخت‌ترین ضربه‌ها را در کنار بخش‌های دیگر در صورت وقوع بلایا می‌بیند [۳] مواردی همچون زلزله بم، سیل قم و زلزله کرمانشاه در سال‌های اخیر در ایران؛ به دلیل فروپاشی ساختاری در مدارس، منجر به قطع ارتباط بین مدرسه و دانش‌آموزان شد. در آخرین و همه‌گیرترین مخاطره رخ داده که ابعاد جهانی پاندمیک به خود گرفته است، کروناویروس است [۴].

از تبعات مستقیم فجایع بر کودکان می‌توان به آسیب‌ها و جراحات‌های جسمی شدید، عدم دسترسی به مراکز، خدمات و امکانات بهداشتی و درمانی به دلیل خرابی شریان‌های شهری مانند جاده‌ها و تخریب پل‌ها و جدایی از خانواده، اشاره نمود. تبعات غیرمستقیمی که در اثر سوانح بر کودکان کشور تحمیل می‌گردد، متعدد است. حوادث غیرمترقبه می‌تواند، یک اثر روانی مخرب بر کودکان داشته و در نتیجه کودکان نیاز به حفاظت از سوءاستفاده، آسیب‌های جسمی و روحی، ناراحتی، جدایی از خانواده و غیره را دارند [۵]. یافته‌های مطالعه‌ای در مورد بروز اختلال استرس پس از حادثه (post trauma stress disorder- PTSD) در کودکان نجات‌یافته از حادثه سونامی در منطقه‌ای در جنوب هند حاکی از آن است که PTSD در میان دختران و نوجوانانی که با خطر مرگ مواجه شده‌اند، شایع‌تر است و کودکان ۷ تا ۱۴ ساله بیشتر به این اختلال مبتلا شده‌اند [۶]. از طرفی مشاهده شده، برخی از بازماندگان بعد از آسیب به سرعت بهبود می‌یابند و برخی دیگر علائم پایدار و PTSD را ماه‌ها یا سال‌ها پس از تجربه آسیب با خود به همراه دارند [۷]. نتایج پژوهشی دیگر بیان‌کننده، آسیب‌پذیری دانش‌آموزان دبستانی بر اساس یافته‌ها، در برابر حوادث است [۶]. زمانی که کودکان در معرض حوادث قرار می‌گیرند، با مشکلات متعدد جسمی، روحی و عاطفی مواجه شده و از این دست مسائل می‌توان به دوری از والدین، استرس پس از سانحه، کابوس شبانه، پرخاشگری، اعتماد به نفس پایین اشاره نمود [۸]. بیشترین و عمومی‌ترین یافته‌ها در تحقیقات، PTSD بوده که بیانگر آسیب‌هایی است که عمدتاً در باقی‌ماندگان از جنگ، سانحه‌دیدگان از تصادفات، طوفان‌زدگان، گرفتارشدگان فجایع زلزله و آتش‌سوزی دیده می‌شود [۹] که در این زمینه آسیب‌های وارد شده بر کودکان غیرقابل انکار است. سئوالی که در زمان بلایا پیش می‌آید این است که سازمان‌های متولی رسیدگی به کودکان و آموزش آنها در زمان بلایا کیست؟ طبق وظایف مصوب ۱۳۷۲/۲/۱۲ هیئت وزیران، نیروی انتظامی در سوانح و بلایای طبیعی موظف است که به عنوان نیروی حافظ امنیت و آسایش مردم، جزء اولین نیروهایی باشد که در هنگام بروز هرگونه سانحه یا حوادث در محل حاضر شوند [۱۰]. نیروی انتظامی در مواردی که سلامت جسمانی و روانی کودکان در معرض خطر جدی قرار گیرد وظیفه دارد در اجرای طرح‌های ساماندهی کودکان

آسیب‌دیده در فجایع در کنار سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی دیگر، همکاری کند. از طرفی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در شرح کارکردهای تخصصی آموزش بهداشت و ارتقای سلامت در بلایا (پیوست ۲-۵۹) به "طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های آموزشی به منظور مداخله در اولویت‌های بهداشتی منطقه با همکاری همه واحدهای بهداشتی در شرایط عادی، حین و بعد از وقوع بلایا" تأکید دارد [۱۱].

علیرغم اینکه دانش‌آموزان در شکل گرفتن نسل آینده و ارتقاء سلامت اجتماع بسیار مهم هستند، در تلاش‌های ارتقای سلامت و ایمنی در سراسر جهان به عنوان یک اولویت در نظر گرفته نمی‌شوند [۱۲] و حال آنکه اگر آموزش مؤلفه‌های بهداشت و ایمنی را از سال‌های اولیه زندگی یک انسان آغاز کنیم، فردی مسئول و شایسته را در این زمینه تربیت کرده‌ایم و اگر این عمل در سطح گسترده صورت گیرد، در آینده نسلی را خواهیم داشت که رعایت مسائل بهداشتی و ایمنی را جزء لاینفک زندگی خود قرار می‌دهد. بر اساس پیش‌فرض پژوهش حاضر، آموزش ایمنی کودکان در کاهش خطرات حوادث غیرمترقبه مستلزم کاوش در تجارب کشورهای پیشرو است. آموزش فرهنگ ایمنی در ژاپن، به سه بخش عمده تقسیم شده است. ایمنی عمومی (ایمن بودن در برابر حوادث و فعالیت‌های جنایی)، ایمنی ترافیک و کاهش خطر بلایا [۱۳]. کشور گرجستان نیز، سه رکن اساسی سلامت و ایمنی، امنیت و مهارت‌های زندگی را در برنامه درسی ایمنی خود گنجانده است. گرجستان توانسته است هرچند دیر هنگام، اما بسیار منسجم و با حمایت‌های دولت برنامه خود را پیش ببرد [۱۴]. در انتخاب روش‌های یادگیری مناسب، کشور ترکیه، پس از تحولات آموزشی سال ۲۰۰۵ تمرکز خود را بر روی سیل، زلزله و پرورش مهارت‌های کمک‌های اولیه پس از مخاطرات قرار داده است [۱۵]. روش‌های یادگیری در بنگلادش کمی متفاوت‌تر از کشورهای ذکر شده می‌باشد. در بنگلادش "روش‌های تدریس شاد، جذاب و دوستانه برای یادگیری و آموزش ایمنی با تأکید بر کار فردی یا گروهی و انجام تمرین مرتبط در یادگیری افراد استفاده می‌شود [۱۶]. همان‌گونه که مشهود است، نقش نهادهای اجتماعی و خدماتی مانند پلیس، آتش‌نشانی، کادر پزشکی و اورژانس‌های امدادی و اجتماعی و مربیان آنها در ارتقا فرهنگ ایمنی و امنیت را نمی‌توان نادیده گرفت. گرجستان با ادغام آموزش کمک‌های اولیه، محیط زیست و بهداشت در کتاب علوم تجربی؛ از پزشکان (جهت آموزش کمک‌های اولیه و بهداشت)، مربیان هلال‌احمر و آتش‌نشانی (جهت آموزش ایمنی) و پلیس (جهت آموزش امنیت) به عنوان معلم استفاده نموده است [۱۷]. در بسیاری از آموزش‌ها خانواده‌ها نیز می‌توانند به کمک مربیان و معلمان در آموزش‌ها و برنامه درسی ایمنی مشارکت داشته باشند [۱۷]. این تصمیم‌گیری‌ها می‌تواند شامل مسائلی نظیر پیشگیری از حوادث و بحران‌ها، پیام‌های بهداشتی، پیام‌های ایمنی، سلامت یا حتی در خصوص مواد غذایی و نوشیدنی سالم باشد [۱۸].

همان‌گونه که مشاهده شد اقدامات در زمینه ارتقا کیفیت آموزش فرهنگ سلامت و ایمنی در کشورهای مختلف جهان رنگ و بوی متفاوتی به خود گرفته و در قالب روش‌های آموزشی و برنامه‌های درسی کمابیش نوآورانه نمود یافته است. توجه به این تفاوت‌ها که کمابیش زاینده تفاوت در نظام‌های آموزشی و ارزش‌های حاکم بر آن جوامع باشد، ایده مناسبی را برای تدوین

بهداشت، کاهش خطر بلایا، برنامه درسی، آموزش ایمنی، امنیت و سلامت انجام شد و تمام کتب و مقالات مرتبط وارد مطالعه شد. در ادامه داده‌های موردنظر گردآوری، طبقه‌بندی و به‌صورت جدولی برای هر یک از عناصر برنامه درسی فرهنگ ایمنی، ارائه و مورد مقایسه قرار گرفتند.

یافته‌ها

الف) اطلاعات توصیفی کشورهای مورد مطالعه (فرانسه، روسیه، ژاپن، بنگلادش، گرجستان و ترکیه)

یافته‌های مربوط به رویکردها در جدول ۱ ارائه گردید. از میان رویکردهای متنوع استخراج شده، متداول‌ترین روش، "رویکرد تزریق یا ادغام" در برنامه‌های درسی بود (گرجستان، فرانسه و ژاپن). روش دیگر موضوع‌محور بود. از آنجا که یادگیری کاهش خطر بلایا در موضوعات مختلف به روشی میان‌رشته‌ای و سیستماتیک اتفاق می‌افتد، کشورهای مورد مطالعه بر استفاده از چند کتاب و به صورت موضوعی، آموزش‌های مرتبط با بلایا را در کتب خود گنجانده بودند (ترکیه، بنگلادش و ایران). از کتبی که بیشتر از دیگر کتاب‌ها در آموزش مخاطرات استفاده شده بود، می‌توان کتب علوم تجربی، مطالعات اجتماعی و ادبیات آن کشورها را نام برد.

یافته‌های پژوهش در روش‌های یادگیری که در جدول ۲ ارائه گردید، نشان‌دهنده استفاده اکثر کشورها از تلفیقی از روش‌های یادگیری مانند یادگیری فعال (عملی)، تعاملی و میدانی در آموزش بلایا بود که اغلب به شیوه‌های شاد و جذابی مانند شعر، تدریس نمایشی (کارتون و تئاتر) و بحث گروهی اجرا می‌شد که با توجه به ماهیت آموزش بلایا (مهارتی‌بودن بسیاری از مؤلفه‌ها) دور از انتظار نبود. از میان روش‌های فوق، یادگیری عاطفی (یعنی یادگیری که به احساسات و عواطف می‌پردازد)، در مطالعات موردی کمتر از روش‌های دیگر توصیه شده است. زیرا حوادث، خود به تنهایی باعث برانگیختن عواطف هر انسانی در گوشه و کنار دنیا می‌شود، از طرفی، در زمان حوادث، افراد باید بر عواطف خود کنترل داشته باشند تا بتوانند به درستی و سریع تصمیم بگیرند.

روش‌های ارزشیابی در یافته‌های پژوهش رنگ و بویی دیگر داشت و به نحوی حلقه مفقوده آموزش کاهش خطر بلایا بود و نسبت به بخش‌های دیگر کمتر مورد توجه قرار گرفته بود. البته این مسئله می‌تواند به دلیل ماهیت آموزش بلایا باشد. در بعضی موارد، ارزیابی فقط به آزمون دانش مربوط به خطرات و اینکه در صورت تهدید یا بروز یک فاجعه چه می‌توان انجام داد، محدود می‌شد. در چند مورد از کشورها (گرجستان، ایران و بنگلادش)، از دانش‌آموزان خواسته شده بود به یک سری سئوالات چندگزینه‌ای پاسخ دهند. این‌گونه روش‌های ارزشیابی، امکان سنجش میزان یادگیری در سطح مهارت‌های مرتبط با فاجعه و یادگیری رفتاری دانش‌آموزان را تشخیص نمی‌دهد و این در حالی است که مهارت‌ها و توسعه رفتاری از اهمیت اساسی برای کاهش خطر بلایا برخوردار بود.

در تمامی مطالعات ارائه شده در این پژوهش، به آموزش یا راهنمایی معلمان در تسهیل یادگیری کاهش خطر در برابر حوادث در کلاس اشاره شده بود، اما رویکردها متفاوت بود. در بعضی موارد، هیچ رویداد آموزشی برگزار نشده بود (بنگلادش)، اما حداقل یک دفترچه راهنمایی معلمان تدوین شده بود (ایران). در موارد دیگر، آموزش معلمان طبق یک مدل آشناری، یعنی آموزش مربیان انجام می‌شد، که سپس به آموزش سایر مربیان یا آموزش معلمان در

برنامه درسی ایمنی و بهداشت فراهم می‌سازد. لازمه این امر بررسی، واکاوی و تحلیل عناصر برنامه‌های درسی کشورهای پیشرو در آموزش ایمنی به کودکان است تا با شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌ها و نوآوری‌ها، چشم‌انداز وسیعی از راهکارهای پیش‌روی برنامه‌ریزان کتب درسی جهت تصمیم‌سازی و تدوین برنامه درسی متناسب با دوره دبستان در کشور مهیا گردد.

در مطالعه حاضر با هدف تعیین ابعاد برنامه درسی ایمنی در کشورهای پیشرو و همچنین تعیین نوآوری‌های موجود در برنامه درسی ایمنی کشورهای مورد مطالعه با تأکید بر آموزش دبستان انجام شد تا بر مبنای تجارب کشورهای مورد مطالعه، پیشنهادهای قابل ارائه برای برنامه درسی ایمنی در دوره ابتدایی ایران تشریح گردد.

مواد و روش‌ها

روش پژوهش حاضر بر اساس روش کیفی و استدلال منطقی استوار است و در گروه پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. جامعه آماری در این تحقیق تعداد ۱۸۷ مقاله انگلیسی زبان، ۳ کتاب و ۲۷ مقاله فارسی زبان مرتبط با موضوع مطالعه بود که در فاصله سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۹ چاپ شده بود. نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند شامل تعداد ۱۵ مقاله انگلیسی زبان، ۲ کتاب و ۳ مقاله فارسی زبان از کشورهای فرانسه، روسیه، ژاپن، بنگلادش، گرجستان و ترکیه بود. روش انتخاب این کشورها نیز بدین ترتیب بود که اطلاعات ۳۲ کشور در زمینه بلایای طبیعی دارای برنامه جامعی در برنامه درسی خود بوده‌اند، جمع‌آوری شد و به روش دلفی (در دو مرحله) و با استفاده از نظر ۵ نفر از اساتید و متخصصان در امر برنامه درسی کشور، کشورهای ترکیه، فرانسه، روسیه، گرجستان و ژاپن انتخاب گردیدند. مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای اساس بیان تحلیل توصیف و تفسیر مطالب موجود در این پژوهش را تشکیل می‌دهد در این پژوهش از مطالعه تطبیقی "George F Bereday" شامل چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه استفاده شد. در مرحله اول توصیف پدیده‌های تحقیق بر اساس شواهد و اطلاعات، یادداشت‌برداری و تدارک یافته‌های کافی برای بررسی و نقادی در مرحله بعد انجام شد. در مرحله تفسیر، اطلاعات جمع‌آوری شده در مرحله اول واریسی و تحلیل گردید. در مرحله همجواری اطلاعاتی که در مراحل قبل بررسی شده بودند، طبقه‌بندی شده و در کنار هم قرار گرفتند و چارچوبی برای مرحله بعد یعنی مقایسه فراهم آمد. در مرحله مقایسه مواردی که در مرحله همجواری مطرح شده بودند دقیقاً با توجه به جزئیات مورد بررسی و مقایسه قرار گرفتند [۱۹].

بر اساس روش مطالعه، ابتدا برنامه‌ها و روش‌های ادغام برنامه درسی ایمنی و بهداشت در منابع منتخب بررسی شد. سپس وضعیت آموزش ایمنی بر اساس اسناد بالادستی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از آن یافته‌های کشورهای مورد مطالعه (فرانسه، روسیه، ژاپن، بنگلادش، گرجستان و ترکیه) با یافته‌های ایران تجزیه و تحلیل و با یکدیگر مقایسه شدند. برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز در این پژوهش یک جستجوی گسترده از متون انگلیسی و فارسی زبان تا سال ۲۰۱۹ انجام شد. جستجوی الکترونیکی با استفاده از داده پایگاه‌های فارسی و انگلیسی CINAHL، Science Direct، PubMed، Google Scholar، SID، Medex و Noormags و با استفاده از واژه‌هایی مانند

کشورها	رویکردهای ادغام
ایران	علوم تجربی (کلاس ششم)؛ سلامت بدن و زلزله، مطالعات اجتماعی (چهارم)؛ محیط زیست و چگونگی مراقبت از آن و (کلاس سوم)؛ آشنایی با نهادهای امدادی، علوم تجربی (پنجم)، مهارت‌های مرتبط با سلامتی و آلودگی‌ها

جدول ۲) روش‌های یادگیری فرهنگ ایمنی در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه

کشورها	روش‌های یادگیری
گرجستان	استفاده از: یادگیری تعاملی (بارش فکری)، یادگیری تجربی (نمایش فیلم و تئاتر)، تجریمی میدانی (گشت و گذار در مناطق حادثه دیده) یادگیری فعال - مطالعه موردی - تدریس نمایشی
ترکیه	استفاده از: تلفیقی از یادگیری‌ها بجز یادگیری عاطفی
فرانسه	استفاده از متخصصان آموزش ایمنی و یا کسانی که حادثه برایشان اتفاق افتاده است - سفرهای میدانی (به آتش‌نشانی‌ها و موزه‌ها) - مصاحبه با افراد محلی - استفاده از عروسک، بازی، داستان، فیلم، آهنگ در رابطه با بلایا
ژاپن	روش GAME LEARNING - روش ایفای نقش - تمرین‌های کلاسی و خانگی - بحث‌های گروهی پس از مشاهده کارتون‌ها
روسیه	- یادگیری فعال
بنگلادش	- تهیه نرم‌افزار آموزشی توام با بازی
ایران	- تهیه کارتون Iily
	استفاده از روش سخنرانی، تعاملی

جدول ۳) روش‌های ارزشیابی آموزش فرهنگ ایمنی در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه

کشورها	روش‌های ارزشیابی
گرجستان	ارزشیابی تشخیصی: تمرکز بر کیفیت یادگیری و تعیین سطح دانش آموز
ترکیه	ارزشیابی توسعه‌ای: تمرکز بر کنترل پویایی و پیشرفت دانش آموز
فرانسه	استفاده از اشکال مختلف ارزشیابی در مدرسه - تکلیف در خانه (یافتن موارد خطرناک در زمان زلزله در خانه)
ژاپن	این کشور علیرغم تلاش‌های بسیار در گنجاندن موضوعات DRR بصورت مارپیچی در برنامه درسی، تمرکز خود را بر یادگیری گذاشته است و فقط در مواردی محدود و آنها هم در روش‌های اجرا به ارزیابی پرداخته است.
روسیه	فقط چند نمونه پراکنده از ارزیابی آموزش DRR در حد خودارزیابی معلمین و مربیان این حوزه یافت شده است.
بنگلادش	- ارزیابی در طول دوره
ایران	- ارزیابی نهایی پس از دوره ابتدایی جهت گرفتن گواهی‌نامه عمر فقط چند نمونه پراکنده از ارزیابی آموزش DRR در حد خود ارزیابی معلمان یافت شده است.
	سوالات کتبی

جدول ۴) روش‌ها توسعه حرفه‌ای معلم در آموزش فرهنگ ایمنی در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه

کشورها	توسعه حرفه‌ای معلم
گرجستان	برگزاری یک کلاس دو روزه ۱۴ ساعت با هدف: ۱- آموزش کاهش خطر بلایای طبیعی ۲- روش تدریس تعاملی
ترکیه	استفاده از روش آموزش آشناری برای معلمین - اجرای یک دوره ۵ روزه آموزش بلایا و آموزش یادگیری فعال و یادگیری تجربی
فرانسه	تربیت ۵۰۰ مربی درسی ایمنی و امنیتی
ژاپن	تهیه کتاب راهنمای معلم برای دبستان و دبیرستان - تهیه کتابچه‌های محلی - آموزش آشناری
روسیه	حدود ۴۰ مؤسسه آموزش عالی برتر در سراسر روسیه برنامه‌هایی برای آموزش معلمان مبانی زندگی ایمن دارند. علاوه بر این، دوره‌های آموزش تکمیلی معلم‌سازی نیز در مبانی زندگی ایمن وجود دارد و هر ساله یک برنامه یادگیری به عنوان آموزش غیررسمی (اضافی) معلمان برگزار می‌شود [۲۲].
بنگلادش	مهارت آموزی معلمان در سطح پایینی انجام شده است. و فقط در سطح کتاب راهنمای معلم بوده است.
ایران	استفاده از کتاب راهنمای معلم همراه با آموزش

صلاحیت خود می‌پرداخت (ژاپن و ترکیه). موارد بسیاری در استفاده از افراد دیگر، غیر از معلمان مانند مربیان سازمان‌های امدادی مانند پزشکان، هلال احمر، آتش‌نشانان و پلیس در آموزش بلایا مشاهده شد (فرانسه و روسیه). خلاصه‌ای از ابعاد گوناگون برنامه درسی فرهنگ ایمنی و فراوانی استفاده کشورهای از ابعاد مختلف ادغام در جدول ۵ ارائه شد.

جدول ۱) رویکردهای ادغام آموزش فرهنگ ایمنی در برنامه درسی کشورهای مورد مطالعه

کشورها	رویکردهای ادغام
گرجستان	- کلاس اول تا ششم: در علوم طبیعی (کمک‌های اولیه، مهارت‌های زندگی مرتبط با ایمنی و سلامت) - کلاس‌های پنجم و ششم: در علوم طبیعی (تأثیر انسان بر طبیعت، اثرات زیست محیطی در برابر بلایای طبیعی، اکوسیستم‌ها، محیط زیست و بهداشت) - در علوم اجتماعی: انسان و طبیعت، محیط زیست و توسعه پایدار، مشارکت فعال برای یک محیط امن - جغرافیا: خطرات، علت و اثر آنها
ترکیه	- کلاس اول، علوم تجربی: "چگونگی بروز بلایای طبیعی، آگاهی از اقدامات ایمنی و چگونگی رفتار مناسب در مدرسه و در خانه به منظور مصون ماندن از اثرات بلایای طبیعی." کلاس دوم، "علوم تجربی": آنچه را که مردم برای حفظ زندگی خود ضروری می‌دانند. کلاس سوم: تحقیق در مورد کاهش خطر در خانه و آشنایی با تجربه یک زمین‌لرزه آشنا. کلاس چهارم: "ریاضی" اندازه‌گیری بخشی از مقایسه و میانگین مدت زمان زلزله. پوشش علوم اجتماعی در کلاس چهارم "مردم، اماکن و محیط‌ها" شامل بررسی دقیق زمین‌لرزه‌ها، مفهوم فرسایش و از بین رفتن خاک، علم و فناوری شامل مطالعه دوره‌های عملی برای به حداقل رساندن اثرات بلایا. کلاس پنجم زبان ترکی شامل رسیدگی به داده‌های مربوط به خطرات احتمالی در هنگام وقوع زلزله. کلاس ششم، یادگیری به شیوه‌های مربوط به فاجعه طبیعی در محیط محلی.
فرانسه	- کشف خطرات اصلی و یافتن راه‌های محافظت از خود (۲-۷ ساله‌ها) - شناسایی خطرات طبیعی و فناورانه (۸-۱۲ ساله‌ها) - تجزیه و تحلیل خطرات طبیعی و تکنولوژیک (۱۲-۱۵ ساله‌ها)
ژاپن	مطالعات اجتماعی: بلایای خاص محلی و حوادث (کلاس‌های سوم و چهارم)؛ ابتکارات و سازوکارهای محلی برای پاسخ به فاجعه (کلاس‌های پنجم و ششم). علوم: مکانیسم فعالیت‌های آتشفشانی و زمین‌لرزه‌ها (کلاس‌های پنجم و ششم). تربیت بدنی و بهداشتی: پیشگیری از صدمات و مهارت‌های کمک‌های اولیه برای جراحات جزئی (کلاس‌های پنجم و ششم).
روسیه	دوره تحصیل مداوم: در رویکرد تحصیل مداوم، هدف شامل ۳ بخش دانش، مهارت و نگرش است: ۱- توسعه دانش و آگاهی از خطرات ۲- مهارت: کمک به خود، همکاری با دیگران ۳- نگرش: فعال شدن عواملی که بتواند در بازسازی پس از فاجعه کمک کند مانند احساس شفقت، تمایل به حمایت متقابل، احترام به زندگی افراد [۲۱].
بنگلادش	- در برنامه درسی رسمی: درسی به نام زندگی ایمن از کلاس دوم به بعد - در برنامه درسی پنهان: استفاده از تلفیقی از رویکردهای مختلف - تهیه جزوات و کتاب‌هایی مانند: زندگی بدون خطر، الفبای امنیت و غیره - تولید محتوای آموزشی ایمنی توسط کارتون‌های گوناگون مانند SPASIK و دوستان
	دین و مطالعات اخلاقی (کلاس سوم)؛ زمین‌لرزه، بنگلادش و مطالعات جهانی (کلاس چهارم)؛ مدیریت حوادث و فاجعه، دین و مطالعات اخلاقی (کلاس پنجم)؛ سیل و خشکسالی، زبان بنگلادشی (کلاس پنجم)؛ شعری بر روی طوفان‌ها، بنگلادش و مطالعات جهانی (کلاس پنجم)؛ آب و هوا و فاجعه، علوم ابتدایی (کلاس پنجم)؛ تغییر اوضاع، علوم اجتماعی (کلاس ششم)؛ بلایای طبیعی در بنگلادش (تعاریف فاجعه، طبقه‌بندی انواع مختلف بلایا، برنامه‌ریزی برای فاجعه)

جدول ۵) خلاصه ابعاد برنامه درسی فرهنگ ایمنی در بین کشورهای مورد مطالعه

ابعاد	شاخص‌ها	داده‌ها / کشورها					
		ایران	ژاپن	بنگلادش	فرانسه	روسیه	ترکیه
رویکردهای اتمام	کتاب محور			*			
	پروژه یا موضوع محور	*			*	*	*
	همزیستی (برنامه جامع)				*	*	
	رویدادهای ویژه (مثلا هفته ملی آگاهی از بلایا)	*		*			*
روش‌های یادگیری	یادگیری تعاملی (طوفان مغزی)	*	*		*	*	*
	یادگیری عاطفی (به اشتراک گذاشتن احساسات)			*			
	مبتنی بر تحقیق	*				*	*
	تجربی (نمایش فیلم، انواع بازی‌ها، تئاتر و غیره)	*	*			*	*
ارزشیابی	تجربی میدانی (سفر به محل‌های حادثه‌دیده)	*			*	*	*
	یادگیری عملی (مشارکت در افزایش آگاهی از خطر، تدوین نقشه خطر، برگزاری کمپین‌های مرتبط و غیره)	*	*	*	*	*	*
	سوالات کتبی	*		*	*	*	*
	ارزیابی تراکمی					*	*
نوعه حرفه‌ای مطالعه	ارزیابی متوازن (ترکیبی از خلاقانه و تراکمی، بعضاً همراه با ارزیابی تشخیصی)	*				*	*
	خود ارزیابی و ارزیابی همسالان	*				*	*
	آموزش به تمامی معلمان	*				*	*
	آموزش مربیگری (آموزش آیشاری)	*		*		*	*
نوعه حرفه‌ای مطالعه	آموزش به گروه‌های هدف غیر از معلمان (مدیران، والدین و مربیان محلی)	*				*	*

مدیریت رفتارهای هیجانی و تربیت عاطفی، مدیریت اوقات فراغت، خودآگاهی، مهارت‌های تحصیلی و مطالعه، آداب زندگی در محیط مجازی، هویت‌یابی، ارتباط مؤثر، مراقبت از محیط زیست، مدیریت بحران و خطر، مهارت کار با دیگران و مهارت‌های پدافند غیرعامل و آمادگی دفاعی، توصیه شده است.

در سال ۱۳۹۴ وزارت کشور با همکاری وزارت آموزش و پرورش طرحی را به نام "طرح ملی مدرسه آماده" تدوین و اجرا نمودند. در این طرح که مختص مدارس شهر تهران بود، هدف اصلی، ارتقای آمادگی، ایمنی و توانمندسازی مدارس شهر تهران برای مقابله با حوادث عنوان شده است. در این طرح، آموزش دانش‌آموزان بر اساس اردوی نیم، یک و دو روزه در محل پایگاه‌های ویژه مدیریت بحران مناطق دانش‌آموزی بود، اما برنامه‌ای جهت ورود این دروس به کتب درسی ارائه نشده است [۲۱].

متأسفانه هر آنچه که هست، هرچند کم، در اسناد باقی مانده است و شواهد و قرائن حاکی از آن است که برنامه درسی در دسترس نیست که بتواند ویژگی‌هایی از جمله شناخت مخاطرات طبیعی و انسان‌ساز، اصول مدیریت در بحران‌ها، اصول کمک‌های اولیه، محیط زیست و غیره را به‌طور یکپارچه و جامع در دانش‌آموزان ایرانی پرورش دهد.

بحث

هدف از این مطالعه، شناسایی و تبیین ابعاد آموزش ایمنی کودکان در حوادث غیرمترقبه بود. در این مطالعه مؤلفه‌های فرهنگ ایمنی، رویکردهای آموزشی، روش‌های یادگیری، روش‌های ارزشیابی و توسعه حرفه‌ای معلمان در کشورهای فرانسه، روسیه، ژاپن، بنگلادش، گرجستان، ترکیه و ایران مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت. با تجزیه و تحلیل عوامل و مؤلفه‌های آموزش ایمنی در کشورهای گوناگون، برخی از مؤلفه‌های شناسایی شده در جدول ۶ ارائه گردیده است.

جدول ۶) ابعاد فرهنگ ایمنی در کشورهای مختلف

کشور	مؤلفه‌ها
ترکیه	آموزش بلایا- فرهنگ سلامت و امنیت- آموزش مفاهیم خطر و آسیب‌پذیری- مهارت‌های کمک‌های اولیه پس از مخاطرات- آموزش مقابله و نحوه رفتار با مخاطرات- کاهش آسیب‌پذیری در خانواده و جامعه
روسیه	افزایش آگاهی دانش‌آموزان در مخاطرات طبیعی- روش زندگی سالم و کمک‌های اولیه پزشکی- تشویق برای زندگی سالم- استفاده از کارت‌ها در جهت افزایش دانش و مهارت‌های رفتار شهری
ژاپن	آموزش‌های پیشگیرانه- روش‌های تخلیه سریع- توجه به زیرساخت‌ها- شناخت بلایای طبیعی و حوادث ملی- آموزش بهداشت و کمک‌های اولیه (تئوری و عملی)- مهارت‌های کمک‌رسانی- ایمنی جاده‌ای- مکانیسم فعالیت آتش‌فشان‌ها- مکانیسم فعالیت زلزله- کمک به خود، احساس مسئولیت و همکاری با دیگران- فعال شدن عواملی که بتواند در بازسازی پس از حادثه مانند احساس شفتت، تمایل به حمایت متقابل و احترام به زندگی افراد کمک کند.
فرانسه	چگونگی هماهنگ شدن با یکدیگر در شرایط خطر- توانایی انتقال یادگیری به دیگران در شرایط خطر- آموزش مفهوم خطر و ریسک- آموزش کشف وجود خطرات عمده و یافتن وسایل حفاظت از خطر- شناخت اصلی خطرات طبیعی و تکنولوژیکی- نحوه اطلاع از خطرات پیرامونی
گرجستان	مهارت‌های زندگی مرتبط با امنیت و ایمنی- کنترل پویایی پیشرفت دانش‌آموز در محافظت جسمی و روحی در مخاطرات- استفاده از روش‌های تدریس تعاملی- آموزش قوی به معلمین- آشنایی با عناصر بلایای طبیعی
بنگلادش	آموزش پدیده‌های طبیعی- آمادگی اورژانسی- آموزش پیشگیری- آشنایی با محیط زیست- تمرکز بر آموزش بلایای محلی

ب) ایران

در ایران مطابق وظایف و برنامه‌های مجمع تشخیص مصلحت نظام و با هدف استفاده از تمامی پتانسیل‌های موجود در کشور برای مقابله با حوادث احتمالی و پیش‌اندیشی برنامه‌ها و اقدامات لازم در این زمینه، سیاست‌های کلی نظام در خصوص "پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه" در ۱۵ اسفند ۱۳۸۳ تصویب و سوم اردیبهشت ۱۳۸۴ از سوی مقام معظم رهبری جهت اجرا و کاربست در برنامه‌ها و سیاست‌های کلان کشور ابلاغ شد [۲۰].

در میان اسناد بالادستی مرتبط با آموزش و پرورش در بخشی از افق مدرسه ۱۴۰۴ تصریح شده است که "مدرسه جلوه‌ای است از تأمین‌کننده نیازهای فردی و اجتماعی و محیط اخلاقی، علمی، امن، سالم، بانشاط، مهرورز و برخوردار از هویت جمعی". این موضوع در سند ملی برنامه درسی متفاوت‌تر است؛ زیرا در ردیف پنج حوزه‌های تربیت و یادگیری، به کسب مهارت‌های ایمنی تأکید شده است. در ردیف ۱۱ (آداب و مهارت‌های زندگی)، آموزش آداب و مهارت‌های زندگی، شایستگی‌های لازم برای خودمدیریتی دانش‌آموزان در اداره امور روزمره زندگی شامل: آداب معاشرت، آداب معیشت، مدیریت زمان، کارکرد، وظایف و مهارت‌های خانوادگی، آمادگی برای تشکیل خانواده و ایفای نقش والدین،

همچنین با توجه به نقش معلمان، توسعه حرفه‌ای آنان باید مورد توجه باشد. معلم توانمند می‌تواند بسیاری از ایرادات ریز و درشت و نواقص برنامه‌های درسی در خصوص آموزش فرهنگ ایمنی را پوشش دهد. کشورهای بسیاری بوده‌اند که علیرغم حمایت‌های دولت مرکزی و برنامه‌ریزی جامع و نیز تولید کتاب مخصوص فرهنگ ایمنی، فقط به دلیل ضعف در افزایش توانمندی‌های معلمان خود نتوانستند به اهداف برنامه دست یابند [۱۶]. اما گرجستان با دعوت از پزشکان در مدارس، پایه‌گذار مبارزه با مشکلات بهداشتی در مدارس بوده و به ترویج فرهنگ ایمنی و سلامت پرداخته است [۱۴]. کشور ژاپن نیز با دعوت از معلمان برای طراحی و تدوین برنامه درسی فرهنگ ایمنی و نیز در اختیار قرار دادن صفحاتی از کتاب‌های علوم و اجتماعی دبستان برای تدریس بلایا بر اساس خطرات پیرامونی، توانسته است خود را به عنوان پیشروترین کشور در این برنامه معرفی کند. برای مثال فرهنگ آموزش و یادگیری در ژاپن بیشتر بر همکاری، مشارکت و فعالیت گروهی تأکید دارد، حال آن‌که در آموزش کشوری نظیر آمریکا، رقابت بیشتر جلوه می‌کند.

ژاپنی‌ها کمتر دست به جداسازی دانش‌آموزان بر اساس آزمون‌های هوش و پیشرفت تحصیلی می‌زنند و از ترویج مدرسی که بر این اساس شکل می‌گیرند، خودداری می‌کنند. در ژاپن فرصت‌های یادگیری از طریق تجربه دانش‌آموزان به صورت گروهی و مشارکتی مورد توجه بیشتری است. ژاپنی‌ها بر بازیافت ایده‌ها و داده‌ها تأکید زیادی دارند، کهنه و نورا با هم می‌خواهند و علاقه زیادی به استدلال و تحلیل مسائل با زمینه و مناسبات پیشینی نشان می‌دهند و از گذشته به آینده می‌رسند. در ژاپن به فرآیندها بیشتر از نتایج و پیامدها اهمیت داده می‌شود و پرسش‌های کتاب درسی و معلمان بیشتر از چگونگی است تا چرایی. در ژاپن معلمان بیشتر بر فهم مسئله پا می‌فشارند و حجم اطلاعاتی که برای فهم مسئله به دانش‌آموزان می‌دهند، بیش از اطلاعات و راهنمایی‌هایی است که برای یافتن پاسخ صحیح مسئله لازم است. ژاپنی‌ها می‌کوشند، تعادلی نسبی میان پرورش "قلب"، "ذهن" و "دست" به‌وجود آورند و بر مهارت‌های اجتماعی، زندگی و روابط انسانی بسیار تأکید می‌ورزند. ژاپنی‌ها تا حدود زیادی هدف‌های تربیتی کیفی را که به دشواری قابل سنجش و اندازه‌گیری کمی است به‌دقت مورد توجه قرار می‌دهند و مناسبات پیچیده تربیت پنهان را به خوبی در اندیشه و عمل تربیتی خود لحاظ می‌کنند [۲۳].

در خصوص پیشنهاد‌های قابل ارائه در برنامه درسی ایران، پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های حاصل از پژوهش در **جدول ۸** ارائه گردیده است. همانطور که در **جدول ۸** مشاهده می‌شود، پیشنهادهایی برای استقرار برنامه درسی ایمنی در دوره دبستان قابل ارائه است که با توجه به حادثه‌خیز بودن ایران در بلایا و نیز عدم آمادگی جامعه و در رأس آن کودکان که آسیب‌پذیرترین بخش جامعه هستند؛ این برنامه باید از ادغام رویکردهای گوناگون از جمله رویکرد جامع (همزیستی) و موضوع‌محور و رویدادهای ویژه به‌طور ماهرانه‌ای در برنامه‌های افقی و عمودی ادغام گردد. همچنین در بُعد رویکردهای یادگیری باید امکان بیشتری برای آموزش ایمنی از بلایا با استفاده از روش‌هایی همچون یادگیری تعاملی (بارش افکار)، یادگیری مبتنی بر تجربه و در اولویت آخر یادگیری مبتنی بر عمل و بر مبنای اهداف دانشی، مهارتی و نگرشی، به اقتضای سن کودکان در این برنامه مهیا شود. در خصوص روش‌های ارزشیابی، با توجه به روش حاضر در دبستان (کیفی)، پیشنهاد می‌گردد تا از روش‌های خودارزیابی و ارزیابی همسالان و نیز ارزیابی متوازن در این بخش استفاده گردد. در پایان و در بخش آموزش معلمان ذکر این نکته بسیار ضروری است که با توجه به درک مفهومی از سطح کل کشور و وجود این حقیقت که بزرگسالان هم درک صحیح و جامعی از نحوه رفتار در بلایا (پیش، حین و پس از حادثه) ندارند و نتیجه آن بالا بودن آسیب‌پذیری کل جامعه در برخورد با این‌گونه حوادث و نیز ارتباط تنگاتنگ سه گروه مؤثر در آموزش کودکان (مدرسه، خانواده و همسالان) است، پیشنهاد می‌شود تا علاوه بر تدوین کتابچه راهنمای معلم (همراه با آموزش)،

تجزیه و تحلیل انجام‌شده در زمینه مؤلفه‌های فرهنگ ایمنی حاکی از آن است که این کشورها بر اساس تنوع و تعداد بلایای رخ داده در اقلیم خود، برای کاهش میزان خسارات جانی و مالی وارده ناشی از پیامدهای بلایا بر کودکان و سرمایه‌گذاری بر عنصر پیشگیری در جامعه از الگوهای آموزشی متفاوتی در تدوین مؤلفه‌های فرهنگ ایمنی به ویژه در کتب درسی کشورشان استفاده نموده‌اند. از بین مؤلفه‌ها می‌توان به مواردی مانند آموزش مفاهیم و روش‌های مدیریت رفتار در مواجهه با بلایا، نحوه اطلاع از خطرات پیرامونی در منطقه محل سکونت، آموزش کمک‌های اولیه، استفاده از مربیان پزشک، آتش‌نشان و پلیس در تدریس فرهنگ ایمنی و افزایش همکاری بین خانواده، مدرسه و کودک اشاره نمود. در ایران با توجه به اینکه جزء ده کشور نخست از لحاظ احتمال وقوع بلایا در دنیا است (از ۴۳ نوع بلایای رخ داده در جهان، احتمال وقوع ۳۳ نوع آن در ایران وجود دارد) و از طرفی جزء آسیب‌پذیرترین کشورها از نظر جانی و مالی است [۲۲]، لذا در اولویت قراردادن آموزش بلایای با احتمال وقوع بالا و آموزش‌های بهداشتی، سلامت و آموزش کمک‌های اولیه در رأس آموزش‌ها بایستی در دستور کار باشد. برخی از مهم‌ترین نوآوری‌های پیاده‌سازی آموزش بلایا در **جدول ۷** آمده است.

جدول ۷ نوآوری‌های پیاده‌سازی شده آموزش بلایا

ابعاد	ایده‌های خلاق	کشور
رویکردهای ادغام	برنامه درسی مارپیچی	فرانسه
	سرکلاس	گرجستان
	مبانی امنیت در زندگی	روسیه
روش‌های تدریس	تقسیم فرهنگ ایمنی به بخش‌های مختلف	گرجستان، روسیه، ژاپن
	Memorisk	فرانسه
	Lily	بنگلادش
روش‌های ارزشیابی	Game learning	ترکیه، بنگلادش
	تکلیف در منزل	ترکیه، گرجستان، بنگلادش
	ارزیابی متوازن	ترکیه
توسعه حرفه‌ای معلمان	خودارزیابی و ارزیابی همسالان	ژاپن
	دعوت جهت تدوین برنامه درسی ایمنی	ژاپن و فرانسه
	تهیه کتاب‌های راهنما و کتاب‌های مبتنی بر	ژاپن و روسیه
توسعه حرفه‌ای معلمان	پدیده‌های محلی برای والدین	ژاپن و روسیه
	آموزش مربیان بصورت آیشاری	ترکیه
	مجله ایمنی مخصوص معلمان (جهت به اشتراک گذاشتن تجربه تدریس خود در این بخش)	روسیه و فرانسه

نوآوری‌های موجود در برنامه درسی ایمنی به تفکیک ابعاد چهارگانه قابل مقایسه و بحث است. در این راستا در بُعد رویکردهای ادغام با توجه به پراکندگی وقوع حوادث در کشور و جغرافیای خاص ایران، رویکرد طراحی برنامه درسی تلفیقی پیشنهاد می‌گردد. در روش‌های یادگیری بهره‌گیری از روش‌هایی مانند روش تدریس نمایشی، دعوت از افراد باصلاحیت جهت ارائه تجربیات ناشی از حوادث و نحوه صحیح مواجهه ایشان با آن حادثه در کلاس، دعوت از پزشکان، کارشناسان نیروی انتظامی، مربیان هلال احمر، انجام سفرهای میدانی و تلاش برای پرورش و افزایش تفکر خلاق و انتقادی و افزایش سطح مهارت‌های ارتباطی پیشنهاد می‌گردد. در روش‌های ارزشیابی، تمرکز و هدف اصلی بر یادگیری مادام‌العمر باشد و ارزیابی‌ها بر هر سه بُعد دانش و نگرش و مهارت کودکان تمرکز داشته و چک‌لیست‌هایی جهت نظارت بر کسب مهارت‌های مرتبط با فرهنگ ایمنی دانش‌آموزان تنظیم و تکمیل گردد.

تأکید بیشتر بر آموزش گروه‌های هدف غیر از معلمان (مدیران، والدین و مربیان) باشد.

جدول ۸) پیشنهادهای قابل ارائه در برنامه درسی ایران

ابعاد	پیشنهادهای
رویکردهای ادغام	تلفیق رویکردها بخصوص رویکردهای پروژه محور و همزیستی، تزریق آموزش ایمنی در برنامه درسی و نه حذف این برنامه و جایگزینی برنامه جدید
روش‌های تدریس	استفاده از روش‌های یادگیری تعاملی، تجربی و یادگیری عملی به خصوص برای کلاس‌های پنجم و ششم
روش‌های ارزشیابی	ارزیابی متوازن و خودارزیابی
توسعه حرفه‌ای معلمان	استفاده از روش‌های آموزش آشنایی، آگاه‌سازی افراد درگیر با کودک مانند اولیا مدرسه و منزل مانند نیروهای نظامی، آتش‌نشانی و اورژانس

پیشنهادهای دیگری که از عمق پژوهش و در کنار اهداف موردنظر می‌توان ارائه داد عبارتند از: ۱) از همکاری و مشارکت نهادهای دولتی و غیردولتی و فعالیت گروه‌های داوطلبانه در آموزش و توسعه برنامه درسی ایمنی در مدارس ابتدایی برای کودکان به طور جامع و پس از بومی‌سازی استفاده گردد. ۲) در آموزش ایمنی برای کودکان، از طریق فراهم کردن فرصت‌های یادگیری از طریق تجربه دانش‌آموزان به صورت گروهی و مشارکتی مورد توجه بیشتری قرار بگیرد. ۳) متخصصان آموزش ایمنی مانند کارشناسان نیروی انتظامی، مربیان آتش‌نشانی، اورژانس، هلال احمر و غیره به صورت تیم‌های عمل‌محور در جهت ارتقاء فرهنگ ایمنی کودکان با تأکید بر مدارس ابتدایی تلاش نمایند. ۴) برنامه آموزش ایمنی طراحی شده ابتدا در شهرهای مستعد حادثه یا در مدارس آزمایشی به صورت پایلوت تدریس شود و پس از رفع ایرادات احتمالی در کل کشور اجرا گردد. ۵) طرح تشکیل "پلیس ویژه اطفال" در کل کشور و تحت پوشش قرارداد کودکان خصوصاً در زمان بروز حوادث غیرمترقبه، اجرایی گردد. ۶) پارک‌هایی با هدف آموزش ایمنی در راستای رفتار پیشگیرانه در زمان بروز حوادث غیرمترقبه، توسط پلیس و مدیریت بحران در کل کشور راه‌اندازی گردد. ۷) طرح تشکیل "پزشک مدرسه" (مانند کشور گرجستان)، در کشور و حضور یک پزشک به‌عنوان مربی جهت بررسی وضعیت سلامتی و آموزش بهداشت و کمک‌های اولیه در حوادث تدوین و راه‌اندازی گردد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش این بود که جهت کسب تجارب سایر کشورها، گرچه سعی شد از آخرین منابع استفاده شود، اما چنانچه این امکان فراهم بود که بتوان از نزدیک تجارب کشورها به صورت عینی و ملموس تجربه شود، بی‌شک در غنای یافته‌های تحقیق مؤثر بود. علی‌رغم دیرینگی موضوع پژوهش، یعنی آموزش فرهنگ ایمنی در سطح جهان، در کشور ما اگر نگوئیم موضوع تازه‌ای است، موضوعی بود که چندان مورد مطالعه و پژوهش قرار نگرفته بود.

نتیجه‌گیری

برنامه درسی آموزش ایمنی و کاربست رویکردهای یادگیری، روش‌های یاددهی، روش‌های متنوع ارزشیابی و توسعه حرفه‌ای معلمان و مربیان در برنامه مذکور نقش مهمی در کاهش خسارات مالی و جانی کودکان در حوادث و بلایا دارد. بنابراین، تحقیق حاضر اهمیت توجه به برنامه درسی فرهنگ ایمنی را خصوصاً در دوره ابتدایی مورد تأکید قرار می‌دهد که ضرورت توجه مسئولین، برنامه‌ریزان، نهادها و سازمان‌های امدادی، پزشکی، ایمنی و امنیتی را خاطرنشان می‌سازد.

تشکر و قدردانی: این مقاله برگرفته از رساله مقطع دکتری در رشته برنامه‌ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر با کد مصوب ۱۶۲۲۶۸۲۱۷ بود.

تعارض منافع: بدین وسیله نویسندگان مقاله تصریح می‌نمایند که هیچ‌گونه تعارض منافی در قبال مطالعه حاضر وجود ندارد.

سهم نویسندگان: مجتبی سرنهنگی کادیجانی (نویسنده اول)، جمع آوری داده، تفسیر داده، تحلیل آماری؛ علیرضا عراقیه (نویسنده دوم)، ارائه ایده و طراحی مطالعه؛ پری سوسهبابی (نویسنده سوم)، ارائه ایده و طراحی مطالعه؛ علیرضا صادقی (نویسنده چهارم)، تحلیل آماری؛ امیرحسین مهدیزاده (نویسنده پنجم)، تفسیر داده‌ها؛ همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله و بازنگری آن سهمیم بودند و همه با تأیید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می‌پذیرند.

منابع مالی: این پژوهش هیچ حمایت مالی نداشت.

References

- Parsaei M, Khankeh H, Habibi Saravi R, Hosseini SH. Hospital disaster preparedness in Mazandaran Province, Iran 2017. J Mazandaran Univ Med Sci. 2019;28(168):108-17.
- Sarhangi M, Araghie A. An adaptive curriculum based on a culture of safety aimed at educating safe citizens. Fifteenth conference of Iranian studies association of citizenship education curriculum, what, why and how educators University of Zanjan. 2018;(15):368-72.
- Selby D, Kagawa F. Disaster risk reduction in school curricula: case studies from thirty countries. 2012;10:66.
- Shirzad B. The role of safe schools in the third millennium. Conference on new methods in school management in the third millennium, Kermanshah, Islamic Azad University, Kermanshah Branch. 2011.
- Mutasa S, Coetzee C. Exploring the use of experiential learning in promoting the integration of disaster risk reduction into primary school curriculum: A case of Botswana. Jamba: J Disast Risk Stud. 2019;11(1):1-8.
- Maarefvand M, Eynolyagheen N, Aghakhan M. Protecting children in crisis situations caused by disasters. The first symposium on the role of assistance in natural disasters. 2010.
- Kamali M, Panahi H, Gilani O, Azadikhah Haghghat A, Shams Najafi Z, Modarresi S. Predicting post-traumatic stress disorder severity from emotional intelligence and coping strategies in PTSD patients. J Police Med. 2015;4(1):39-48.
- Curriculum guide. 2012-2013. Available from: <http://www.sas.lau.edu.lb/institutes/ecc>
- Lazarus PJ, Jimerson SR, Brock SE. Helping children after a natural disaster: Information for parents and teachers. National Association of School Psychologists. 2003.
- Ghalibaf M, Gharagozloo Z. Investigating the role and position of the police in crisis management, when disasters occur, emphasizing the Bam earthquake. Soc Sec Stu. 2008;14:167-98.

- 11- Delavar A. I.R.Iran national health disaster and emergency response operation plan. Tehran: Azarbarzin: 2015. Pp 613.
- 12- Adib Y, Azimi M, Matlabi H. Content analysis of Basic Education Development Plan based on the assumption of health system with an emphasis on education. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2016 Aug 10;9(3):234-47.
- 13- Ministry of education, culture, sports, science and technology (MEXT). Expert consultation meetings on disaster risk reduction. Education and disaster management in response to the great east Japan earthquake: Interim Report. 2011.
- 14- Shashkina O. National progress report on the implementation of the Hyogo Framework for Action (2011-2013). 2013 May 11.
- 15- Turkmen Sanduvac ZM, Tüzün C. The Issue of disasters and emergencies training in Turkish ministry of education national primary school curricula. Istanbul: unpublished but submitted to the Ministry of National Education, September 2010: p.84.
- 16- European commission. School safety: Towards building disaster resilient schools in Bangladesh. Newsletter 4. 2010.
- 17- UNICEF central and eastern Europe and the commonwealth of independent states. Educating children to reduce disaster risks: An innovative practice on disaster risk reduction and education in Georgia. 2011
- 18- Centers for disease control and prevention. Parent engagement: Strategies for involving parents in school health. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services. 2012
- 19- Bereday GZ. Reflections on comparative methodology in education, 1964-1966. *Comparative Education*. 1967 Jun 1;3(3):169-287.
- 20- Expediency Discernment Council. General policies of the Islamic Republic of Iran in the field of "prevention and reduction of risks arising from natural disasters and unexpected events". 2005.
- 21- National school plan ready. Country Crisis Management Organization: autom: 2016.
- 22- Ghomian Z, Yousefian S. Natural disasters in the Middle-East and North Africa With a focus on Iran: 1900 to 2015. *Health in Emergencies and Disasters*. 2017;2(2):53-62.
- 23- Matsoda YY, Soga Y, Lewis C, dwai T. Education as a culture. Sarkar Arani MR, Shimizu N, Morita T, Translators. Tehran: Tarbiat Monadi Institute; 2016.

این صفحه آگاهانه سفید گذاشته شده است